

Imre Sándor: Neveléstan. Bevezetés az iskolai élet munkájába. A „Studium” kiadása. Budapest, 1928. (N. 8-r., 336 l.)

Ez a szépen kiállított, testes kötet, miként szerzője az *Előszó* elején jelzi, nem neveléstudományi kézikönyv, tehát nem kutatási eredmények összefoglalása vagy nevelési elvek tudományos fejtegetése. Nem is teljes neveléstan, mert a családi nevelés és az önnevelés kérdéseit csak az iskolával kapcsolatban érinti. Bár célja gyakorlati, mégsem gyakorlati utasítások gyűjteménye. Az iskolai nevelést kívánja tudatosabbá tenni a leendő és kezdő tanítóknak oly módon, hogy egy gondolatmenetben tárja föl előttük az iskola egész életét, megláttatja velük a művelődéspolitikai keretet, rászmélteeti őket a nevelés lélektani, élettani, társadalmi stb. problémáira és indítást ad a továbbgondolkozásra.

A kitűzött célt a szerző a legteljesebb mértékben megvalósította és ezzel a maga nemében első, igazán a magyar viszonyokhoz szabott neveléstanal olyan művet alkotott, melyet nemcsak a leendő és kezdő tanítók fognak élvezettel és okulással olvasni, hanem még azok is, kiknek tanítói pályáján a nap delelőn áll, vagy már nyugovóra hajlik.

Mivel hely híján a könyv egyes fejezeteinek részletes ismertetéséről itt nem lehet szó, csak főbb körvonalakban jelzem a kötet gazdag tartalmát.

Az *Előszót* Bevezetés követi, mely számot ad a mű rendeltetéséről és közli gondolatmenetét. A könyv három fő részre tagolódik. Az első rész a nevelés fogalmát, a nevelői gondolkodást ismerteti, szól a neveléstudományról, a neveléstanról, a nevelés céljáról, feladatairól, eszközeiről, korlátairól és sikerének feltételeiről s a végén átvezet a nevelés szervezetének kérdéseihez. Ebben a részben, többek közt, igen érdekes az a mód, ahogyan a szerző a nevelés tapasztalati fogalmát a „nevelés” szó jelentéséből, a nevelés valóságos lefolyásából, a nevelői lelkületből, a nevelő és a növendék, a nevelés és a közösség viszonyából kifejti. Vizsgálódása végén a következő meghatározásra jut: „A nevelés a közösség életéből fakadó, arra ható, az egyén kifejlődését tudatosan elősegítő, huzamos ideig tartó szellemi tevékenység, mellyel a fejlettség magasabb fokán levők céltudatosan és tervszerűen alakítják a kevésbé fejletteket, amíg az alakítást az önállóság ki nem zárja.”

Ez a nagy körültekintéssel készült meghatározás a nevelés tapasztalati fogalmát adja. Nem szól arról, miként a szerző is megjegyzi, hogy milyenek kell lennie a nevelésnek valamely világnézet szerint, sem arról, hogy mit kíván a neveléstől az egyén állapota vagy a közösség helyzete. Nincs benne egyoldalúság vagy irányzatosság. Mindenki elfogadhatja, mert a valóságot foglalja magában. Érdekes volna összevetni régebbi szerzők meghatározásaival. Megeshetik, hogy valaki esetleg más szóval kívánná helyettesíteni a meghatározásban előforduló „alakítás” szót, mely az agyag és a viasz formálására emlékeztetve talán többet jelent némelyeknek, mint amennyire a nevelés valóban képes, azonban *A nevelés korlátai és sikerének feltételei* című fejtegetésből — és más fejezetekből is — kitűnik, hogy milyen értelmet adhatunk a szónak.

Részletesen tárgyalja a szerző a nevelői gondolkozást és világosan élénk állítja, mit értsünk nemzetnevelésen. Mindkét tétel, több mással együtt, jellemző a szerző eredeti gondolkozására, mely az egész könyvben megnyilatkozik. Rámutat, hogy a neveléstudomány területén a megoldandó kérdések tömegesen szaporodnak. Megállapodott eredményekről csak egyes pontokon lehet szó, ezeken is legtöbbször még ellenőrzésre van szükség. Az anyaggyűjtés is jórészt csak most kezdődik, tehát mindenféle rendszerezés csak ideiglenes lehet. Nagy erénye könyvének, hogy mindenütt jelzi a hiányokat és a feladatokat s utal a problémák megoldási módjára. Igen figyelemreméltók a nevelés tan és a nevelés viszonyára, a nevelés tan érvényességére és érvényesülésére vonatkozó megállapítások (46—49., 52—59. l.).

A munka második része a közneveléssel és az iskolával, az iskola mivoltával, kialakulásával, külső és belső szervezetével foglalkozik. Az iskola feladata — mondja a szerző —, hogy rendszeresen kielégítse a nemzetnek mindennemű szükségletét. Az iskola azzal biztosítja a nemzet életének történeti folytonosságát, hogy megőrzi és továbbadja a hagyományokat s kielégíti a jelen szükségleteit. A múltból nő ki s a jövő felé vezet.

Az iskola szervezetét felölelő fejezetben különösen a *Természetes és mesterséges szervezet* és *A közoktatási szervezet alapelvei* című pontok válnak ki. Ezek és egyéb fejtegetések is mutatják, hogy nemcsak a leendő, kezdő vagy már működő tanítóemberek számára rejt a könyv becses útbizozgatókat. Azt hiszem, hogy a közoktatási szervezet alapelveit sohasem fejtették ki ily tisztán, röviden, egyszerűen és természetesen és nem tüntették fel őket ilyen maguktól értődőknek. Egyik legkitűnőbb részlete ez a könyvnek.

A legnagyobb elismerés hangján lehet szólni a felügyeletre, az igazgatásra és a tanítótöbbségre vonatkozó gondolatokról. Mind arra való, hogy megszívleljük őket, elterjedjenek és érvényesüljenek.

A harmadik része a legterjedelmesebb a *Neveléstannak*. Az iskolai nevelést öleli fel. Az elején szó van a tanító és tanuló munkájának egybehangzásáról és az iskolai munka egységéről. A tárgyalás ezután két szakaszra oszlik. Az első szakaszban a szerző a tanító feladatáról, hivatásáról, szabadságáról, személyiségéről, tanulmányairól és tekintélyéről, az iskola és tanuló viszonyáról, a tanuló feladatáról, egyéniségéről, a tanuló típusokról, a nemzeti különbségekről, az életkorról és fejlettségről, a származásról, a tanuló iskolán kívüli életéről, a testi szervezet állapotáról és az egyéniség alkataráról beszél és az iskolai osztályról értekezik. Mindezen tételek alatt sok-sok megkapó gondolat, a tényleges állapotot találóan jellemző megállapítás és megvalósítható követelmény húzódik meg. Fölvonulnak azok a főbb eredmények is, miket a tudományos búvárkodás a tanító lelki életére, a tanulók fejlődésére és sajátosságaira és az osztályban észlelhető viselkedésükre vonatkozóan felszínre hozott.

A második szakasz az iskolai nevelés ágait fogja össze röviden, áttekinthetően, az alapelvek és a vezetőgondolatok föltüntettségével. A szakasz az

egészséges életre való nevelés (az egészség és a testnevelés, a testnevelés feladatainak, az iskolai testnevelés körülményeinek, szempontjainak és eszközeinek) tárgyalásával indul meg, az önállóságra való nevelés (az önállóság és az értelmi nevelés, az értelmi nevelés közvetlen feladatai, az iskolai értelmi nevelés körülményei, szempontjai, az oktatás, az értelmi nevelésben előforduló gondozás, gyakorlás és példa) fejtegetésével folytatódik, a nemes érületre való nevelés (a nemes érület és az erkölcsi nevelés, az erkölcsi nevelés feladatai, az iskolai erkölcsi nevelés körülményei, szempontjai és eszközei) problémáinak vizsgálatával s a nevelés három (testi, értelmi és erkölcsi) ágának kölcsönös hatásáról szóló fejezettel zárul be.

A magyar nevelés mai feladataira világít rá a *Befejezés*.

A szigorú következetességgel felépített *Neveléstan* kerek egységet alkot. Szerzője lelki kohójában minden részlet a sajátosan kiformalódó egészszel összhangzóan forr egybe. Az egész művet a világosság, természetesség, józanság és magyarság jellemzi és emelkedett erkölcsi felfogás hatja át minden porcikájában. Sokan fognak csodálkozni azon, hogy a könyv milyen sok alkotó és kapcsoló szálát ragadja meg az iskola szövevényes életének és hogy milyen sok szempontból tud arra fényt deríteni. Örvendhetünk, hogy ilyen kitűnő kalauzt kapnak azok, akik a tanítói pályára készülnek vagy azon működnek, és jóleső érzéssel gondolhatunk arra, hogy a *Neveléstan*nal milyen szép munkával gyarapodott a magyar neveléstudományi irodalom. A nevelői gondolkodás elterjedése és elmélyülése érdekében őszinte szívvel kívánhatjuk, hogy Imre Sándor művét mennél szélesebb körben olvassák, mert igazán érdemes rá. Tanári és tanítói könyvtárakba való beszerzését melegen ajánlom.

Kenyeres Elemér.

A magyar tudománypolitika alapvetése. Szerkesztette **Magyary Zoltán.** Bp. 1927. Kir. Magyar Egyetemi Nyomda. (628 l.)

A történeti Magyarország tragikus összeomlása a trianoni magyarság szellemi és erkölcsi erőpróbáját is jelenti egyúttal. Vajjon az egészből kiszakított rész, megfosztva természetes erőforrásaitól, rendelkezik-e olyan szellemi és erkölcsi erőtartálékkal, amely a borzalmas jelen fölé emeli és megmutatja a biztos jövő felé vezető útját? A probléma, sajátos geopolitikai helyzetünknel fogva, nem egyszer tér vissza évezredes történetünk folyamán. A pogány magyarsággal küzdő Szent István, az egymással harcoló Pázmány és Bethlen, az erkölcsi megújodást hirdető Zrínyi Miklós gróf problémája ez. de ez a XIX. század elejének haldokló magyarságáé is, amely Széchenyi István gróf heroikus munkájában talál megoldást.

A jelen fölé emelő szellemi erőtartalék értékek összesége, amely a nemzeti öntudatban és a nemzeti ideálokban fejeződik ki legtisztábban.

A nemzeti valóságot jelentő értékvalóság felismerése és kibontakoztatása a modern kultúrpolitika feladata. Nem más ez, mint a holt anyagot átható szellem megteremtése, a nemzeti lét életet adó forrásainak megnyitása, nemzeti tevékenység teremtése, a nagy nemzeteknél a szellemi vezetés, nálunk